

Arme DNB, leef een beetje

Schrijver Arnon Grunberg nam de afgelopen weken een kijkje achter de schermen van De Nederlandsche Bank. Hij liep mee met DNB-president Klaas Knot en observeerde de interne mechanismen van een centrale bank. Zijn bevindingen las u in een serie columns. Vandaag zijn afsluitende essay over DNB.

ARNON GRUNBERG

Verscheidene DNB-medewerkers vertelden dat de belangrijkste toespraak uit de carrière van Klaas Knot zijn HJ Schoo-lezing uit 2020 was. Ook de schrijver van die lezing, nog altijd in dienst van DNB, die de ideeën van Klaas en zijn medewerkers vervoordde, werd geprezen. Wat zou een centrale bankier zijn zonder speechschrijvers?

In die lezing vat Klaas zijn werk summier samen: ‘Het beheersen van de risico’s die gewone mensen bedreigen.’ Hij preciseerde de uitspraak nog door te zeggen dat het om risico’s gaat waar gewone mensen ‘zelf geen invloed op hebben’. Ja, DNB kan gokverslaafden niet van hun gokverslaving afhelpen, daar zijn andere instellingen voor.

Toch kan ik me na mijn tijd bij DNB niet aan de indruk onttrekken dat Klaas en zijn medewerkers onze risico’s op zich hebben genomen zoals Jezus onze zonden. Geen wonder dat de raad van commissarissen een jaar of wat geleden concludeerde dat het DNB-medewerkers nogal eens ontbreekt aan zelfrelativering. Hoe kun je aan zelfrelativering doen als je de risico’s van een volk met je meestorst? De rvc kan met die conclusie overigens niet aan Klaas hebben gedacht, hij is een van de minst Messias-achtige figuren die ik in mijn leven heb ontmoet. Gronings, wordt dat graag genoemd, of nuchter. Het kan ook strategisch zijn.

In de strijd om meer relativering werd een jaar of vijf geleden het DNB-cabaret gestart. Vanwege corona kwam het nooit tot een publieke opvoering, wel zijn er opnames voor intern gebruik. Niemand

bood mij aan die opnames te bekijken en ik durfde er ook niet naar te vragen. Ik begreep dat een beetje cabaretier mensen, instituten, procedures belachelijk moet maken, maar een centrale bank handelt in vertrouwen en vertrouwen en het belachelijke gaan niet altijd goed samen.

Een voorganger van Klaas, Jelle Zijlstra, zei dat de president van DNB aan ‘*parler-vrai*’ moest doen, en Klaas spreekt klare taal. Zo bekende hij dat DNB, dat economen de oorzaken van inflatie niet goed begrijpen, hooguit voor de helft. Het zou aardig zijn als politici ook eens aan parler-vrai zouden doen, zodat de president van DNB, die eenzame sfinx, dat karwei niet in zijn eentje hoeft te klaren. Al heeft hij natuurlijk het voordeel dat hij niet afhankelijk is van de gunst van een paar miljoen kiezers.

Toch steunt het gezag van de centrale bank niet enkel op het parler-vrai van zijn president. Dat gezag is ook, net als dat van een koning of de Franse president, afhankelijk van rituelen. Ik zou er voorstander van zijn als centrale bankiers net als rechters op cruciale momenten in toga of andersoortige plechtige kledij gekleed zouden gaan, om aan te geven dat het gewicht van hun uitspraken groter is dan het gewicht van het parler-vrai alleen. Aan de renteknop draaien om inflatie te bevorderen is net als het opleggen van een straf ten dele ook mysticisme. Waarom deze straf en niet een andere? Waarom een half procent omlaag en niet een kwart?

Ja, Christine kan het volgens Klaas allemaal heel goed uitleggen. Maar laten we eerlijk zijn, de twintig centrale bankiers

in de eurozone zijn kardinalen met Christine Lagarde als hun eerste vrouwelijke paus. En ik ben er nog steeds niet achter of Klaas echt een beetje van Christine houdt, of dat hij er belang bij heeft ons dat te doen geloven. Hoe dan ook, als ik mijn ogen dichtdoe zie ik Olaf Sleijpen, een mogelijke opvolger van Klaas, te paard naar de vergadering van de ECB in Frankfurt am Main togen. Olaf draagt een zwarte cape waarop in witte letters staat: *parler-vrai*.

Als DNB werkelijk een andere bedrijfs-cultuur wil, en dat wil de bank, dan moet het bovenaan beginnen.

In een afsluitende sessie van mijn stage, een zoomcall, die alle DNB’ers konden volgen, met Klaas en twee stagiaires, Melly en Emilia, omarmt Klaas de zelfrelativering. Zonder gaat het niet. Als ik bij wijze van feedback meedeel dat de verregaande bureaucratisering mij toch nog heeft ver-rast, dat de behoeftzaamheid soms nauwelijks te onderscheiden is van levenloosheid en dat ik dat anders zou doen ‘als ik het voor het zeggen had’, antwoordt Klaas zo: ‘Ook de president heeft het niet altijd voor het zeggen. We zijn zoals je zelf al opmerkte een slagschip en dat verander je niet snel van koers.’

Wat doet het slagschip? Doorvaren. De traditie voortzetten. Ervoor zorgen dat de burgers een beetje vertrouwen houden in het financiële systeem.

Het vertrouwen in het systeem blijft broos en kent vele uitdagingen; dat woord mag hier niet ontbreken. Ik noem er nog twee die ik tijdens mijn veertien dagen bij DNB ben tegengekomen, de mogelijke komst van de digitale euro en de bijwerkingen van de Wwft (Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme).

Wat de digitale euro betreft, heb ik een DNB’er horen zeggen: ‘Het papieren geld gaat verdwijnen.’ Maar daar staat dan weer een andere DNB’er tegenover die meende dat de bankpas eerder zal verdwijnen dan het munt- en papiergeld. Zeker is dat DNB ook rekening houdt met de circa 2,6 miljoen Nederlanders

die moeite hebben met het elektronische betalingsverkeer, bijvoorbeeld omdat ze geen smartphone hebben, of omdat hun dealer in coke en paddodruppels geen kaartbetalingen accepteert.

De digitale euro moet nog komen, de Wwft daarentegen is van kracht en de effecten zijn zeer reëel — binnen de divisie Toezicht spreekt men over de Wwft als over een huisgast die maar niet vertrekt — wat zijn eigen onzekerheden met zich meebrengt. ING betaalde vanwege deze wet al €775 mln omdat de bank nalatig was in de strijd tegen het witwassen, enkele bestuurders dreigen persoonlijk vervolgd te worden, maar de onzekerheid leeft niet bij bestuurders alleen.

Derisking en discriminatie
Een neveneffect van de Wwft is de discriminerende handhaving. Sinds de Europese Commissie Marokko als hoog risico-land heeft aangewezen moeten banken extra controles uitvoeren op overboekingen van en naar Marokko, om te beoordelen of de transactie ‘ongebruikelijk’ is. Geen wonder dat sommige mensen zich gediscrimineerd voelen en dat sommige commerciële banken bepaalde klanten afstoten. Ik zou bijna het woord elimineren gebruiken. In bankenjargon: derisking. In realiteit: discriminatie.

Het antwoord van de centrale bank op discriminatie luidt, in jargon: de divisie Toezicht. In realiteit: Maarten, divisiehoofd Toezicht. Maarten schreef een blog over mijn komst waarin hij uitermate beschaafd de vrees uitte dat ik dingen te weten zou komen die ik niet mocht weten. Als ik hem spreek over de discriminerende banken zegt hij: ‘De tijd van praten is voorbij, we willen nu zien welke stappen er zijn gezet.’

Een deel van het werk van DNB is het corrigeren van ongewenste neveneffecten van maatregelen die an sich goed bedoeld zijn. Bij Betalingsverkeer kreeg ik te horen dat mijn jullie brandweerlieden die nooit echt uitrukken?’

Dat beamen Hans, Ivy en Arlette. Snel doe ik een schietgebed: lieve God, laat alsjeblieft tussen nu en 2026 een klein

contante betalingen registreert. Ja, zo wordt de strijd tegen witwassen een strijd tegen poffertjes en dat moet DNB weer rechtzetten. Menigmaal heb ik tijdens deze weken gedacht: arme DNB.

De grootste ontroering overviel mij bij de divisie Resolutie, een relatief nieuwe divisie, geconcipeerd na de bankencrisis van 2008, pas echt geboren in 2014. Overal bij DNB werd ik meer of minder enthousiast ontvangen, maar het enthousiasme van Hans, Ivy en Arlette van Resolutie was van een andere orde.

Brandweerlieden financiële wereld
Zij noemen zichzelf ‘de brandweerlieden’ van de financiële wereld. Als er een bank omvalt, rukken zij uit en zorgen ervoor dat de gedupeerden hun geld terugkrijgen, in elk geval tot een ton, al krijgen de klanten meestal hun volledige spaartegoed terug; de nieuwe resolutieregels zouden zo zijn ontworpen dat tegenwoordig niet de spaarders maar ‘de aandeelhouders en crediteuren bloeden’, zoals Hans, Ivy en Arlette het uitdrukken.

Resolutie is in staat om binnen zeven werkdagen gedupeerden te vergoeden, sneller dan menig ander euroland. Ivy zegt: ‘Ik heb recent nog de Finnen aan de tand gevoeld.’

Op mijn vraag of de Finnen dat vervelend vonden, antwoordt ze dat de Finnen eigenlijk heel graag aan de tand worden gevoeld.

Binnen DNB hebben enkele tientallen medewerkers zich als vrijwilliger bij Resolutie gemeld om de eerste stroomloed van telefoontjes aan te nemen als er een bank omvalt. Om zo snel mogelijk te kunnen uitbetalen wil DNB dat de banken hun klantgegevens op orde hebben. De medewerkers spreken over de zilveren driehoek: voornaam, achternaam, geboortedatum. Als je dat weet, weet je een hoop, en blijkbaar weten sommige banken minder dan dat.

De laatste keer dat Resolutie in actie moest schieten, was met het faillissement van de kleine Amsterdam Trade Bank, mede veroorzaakt door de sancties tegen Rusland. ‘Wat nou als de Amsterdam Trade Bank de laatste bank blijkt te zijn die omvalt,’ zeg ik, ‘dan zijn jullie brandweerlieden die nooit echt uitrukken?’

Dat beamen Hans, Ivy en Arlette. Snel doe ik een schietgebed: lieve God, laat alsjeblieft tussen nu en 2026 een klein

bankje omvallen, anders leven de mensen van Resolutie slechts in theorie. Zo’n klein bankje kan toch helemaal geen kwaad. Laat die lieve mensen een beetje leven.

Bij het afscheid spreek ik de hoop uit dat ze ooit mogen uitrukken, maar ik krijg de indruk dat zij zelf uitermate tevreden zijn als het uitrukken een theoretische aangelegenheid blijft.

En ja, wie ben ik om adviezen als ‘leef een beetje’ te geven? Er valt al genoeg van zelf om.

Waar flink wordt geleefd, dat is het nieuwe gebouw aan het Frederiksplein, op zijn minst lijken sommige DNB’ers te denken dat het leven zal beginnen als de verhuizing is voltooid.

Misschien dat mij daarom telkens weer werd gevraagd of ik toch zeker wel over het nieuwe gebouw zou schrijven. Over alles mocht ik zwijgen, maar het zou jammer zijn als de verbouwing onbesproken bleef.

Om half acht in de ochtend ontvangt Stefanie mij op het Frederiksplein met een geestdrift alsof het nieuwe gebouw een sterrenrestaurant is, zij de gerant en ik een klant. Dat ze later zegt ‘uit de horeca’ te komen verbaast me niet.

De zichtlijnen tussen Utrechtsestraat en Stadhouderskade zijn hersteld, de binnenplaats wordt een stadspark, de kade is van DNB, maar wordt vrij toegankelijk, DNB wil een goede buur zijn, veel is mogelijk nu het geld en het goud naar Zeist zijn verhuisd. De scepticus in mij ziet in de kade een verzamelplaats voor verwarde junks, maar wellicht ben ik te sceptisch.

Er zijn veel trappen in het nieuwe gebouw en ze zijn opvallend aanwezig. Een DNB’er verklaart: ‘Klaas wilde graag open verticale verbindingen’. Klaas zelf zegt dat hij het inderdaad goed vindt dat de medewerkers een beetje fit blijven. Traplopen is ook leven, al zie ik meteen ook weer Olaf te paard voor me. De lift is er hoe dan ook voor na je pensioen. En aan dat pensioen is Klaas nog lang niet toe. ‘Ik ben te jong voor dat mandje van hoogleraar-schommelingen betrekkelijk machteloos bent, maar zelfs dan vertrouw ik erop dat ‘vogels en rivieren’ voor geruststelling zullen zorgen, of anders Olaf te paard.

Als de numismatische collectie van DNB één ding duidelijk maakt, is het wel dat alles geld kan zijn: zelfs een paard.

Arnon Grunberg: ‘Lieve God, laat ajb tussen nu en 2026 een klein bankje omvallen’

Arnon Grunberg is schrijver van romans, essays en columns.

